

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ปากทังตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย มีฐานะเป็นเมืองเอกของนครศรีธรรมราช แต่เดิมมีชื่อเรียกว่า "เบ็ยซัด" ยกฐานะเป็นอำเภอในปีเดียวกับอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอปากทังเมื่อปี พ.ศ. 2445 เป็นเมืองท่าทางฝั่งทะเลด้านตะวันออกที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจมากมาตั้งแต่สมัยอยุธยา หรือก่อนหน้านั้น กล่าวคือนอกจากจะเป็นเมืองท่าค้าขาย และเป็นตลาดการค้าแล้ว ยังเป็นแหล่งเกษตรกรรม ผลิตธัญญาหารเลี้ยงประชาชนทั้งในชุมชน และบริเวณใกล้เคียง โดยเฉพาะเมืองนครศรีธรรมราช ดังปรากฏในหนังสือที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพที่ 1208/34362 กราบทูลพระเจ้าไฉนงยาเธอกรมหมื่นสมมตอมรินทร์ราชเลขานุการ ความว่า "ปากทังนั้นสำคัญมาก เมืองนครศรีธรรมราชหัวใจอยู่ที่นั่น"¹ นอกจากนี้จะเป็นเมืองท่าค้าขายแล้ว ปากทังยังเป็นเสมือนเมืองหน้าด่านที่จะเข้าสู่จังหวัดนครศรีธรรมราช ทางทะเลด้านตะวันออก โดยเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงทางการค้าระหว่างนครศรีธรรมราชกับประเทศต่าง ๆ เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย และจีน ฯลฯ ก่อนจะมีการติดต่อทางบกและทางอากาศ

หลังจากที่รัฐบาลกลางขยายอำนาจเข้าไปปกครองหัวเมืองภาคใต้โดยตรงในรูปของมณฑลเทศาภิบาล และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนปากทังเพิ่มได้ชื่อว่า เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนนี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเริ่มมีการพัฒนาการของระบบทุนนิยม และในเวลาต่อมาก็มีร่องรอยให้เห็นว่ามีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญเป็นระยะ ๆ จึงนำ

¹ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, "เรื่องจัดการการเมืองนครศรีธรรมราช" 7 มกราคม ร.ศ. 115 ใน เอกสารราชการมณฑลนครศรีธรรมราชในสมัยที่เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาล ร.ศ. 115-125 พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมประยูร โสณกุล ณ อยุธยา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2520) หน้า 252.

สนใจที่จะศึกษาเพื่ออธิบายความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง เพื่อจะเข้าใจประวัติ-
ศาสตร์ท้องถิ่นแห่งหนึ่งของไทยชัดเจนขึ้น

แนวทางเหตุผล ทฤษฎีที่สำคัญหรือสมมติฐาน

การทำสนธิสัญญาเบาริ่งและสนธิสัญญากับชาติตะวันตกอื่น ๆ ในปี พ.ศ. 2398 เป็น
ต้นมา ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในลุ่มน้ำเจ้าพระยาอย่างรวดเร็ว
แต่ในระยะนั้นชุมชนปากพ่องยังไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง จนกระทั่ง พ.ศ. 2439 ซึ่งรัฐบาล
กลางขยายอำนาจเข้าไปปกครองหัวเมืองภาคใต้โดยตรง และเริ่มดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจ
ในชุมชนปากพ่องด้วยประการต่าง ๆ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2439 จนถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจของปากพ่อง
เติบโตขึ้นตามลำดับ มีการขยายตัวของการผลิตข้าวเพื่อขาย เกิดอุตสาหกรรมที่สัมพันธ์กับการ
ผลิตข้าวคือ โรงสีไฟขนาดใหญ่ พ่อค้าจากที่ต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเข้ามา
ซื้อข้าว และมักจะนำสินค้าเข้ามาขายด้วย ทำให้การค้าขยายตัวอย่างมาก ชีวิตความเป็นอยู่
ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น เศรษฐกิจของปากพ่องเริ่มทรุดโทรมลง ทั้งนี้
เพราะรัฐบาลได้ผูกขาดการค้าข้าวออกสู่ต่างประเทศ และควบคุมราคาข้าวอยู่ระยะหนึ่ง ทำให้
โรงสีไฟบางแห่งต้องเลิกกิจการ ราคาข้าวเปลือกต่ำจนชาวนาไม่มีแรงจูงใจที่จะผลิตข้าวเพื่อ
ขาย หันมาผลิตเพียงเพื่อยังชีพ การค้าจึงพลอยตกต่ำลงด้วย ความทรุดโทรมทางเศรษฐกิจ
ยิ่งรุนแรงขึ้นเมื่อเกิดมหาวาตภัยในปี พ.ศ. 2505 ซึ่งชาวปากพ่องต้องสูญเสียทั้งชีวิต และ
ทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมากิจการประมงได้ขยายตัวขึ้น มีการทำประมงน้ำลึก
มากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา และเกิดอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องกับการประมง คือ โรง
น้ำแข็ง และโรงปลาบ่น แต่การค้ายังคงซบเซา เพราะเรือประมงส่วนใหญ่่นำปลาไปขายที่
สงขลา ระยษนี้ชาวนายกจนลง นายทุนจำนวนหนึ่งย้ายไปประกอบธุรกิจชุมชนอื่น

หลังจากปี พ.ศ. 2515 เศรษฐกิจและสังคมของปากพ่องเปลี่ยนแปลงมากอีกครั้ง
หนึ่ง ทั้งนี้เพราะเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันขึ้นราคาเป็นระยะ ๆ ซึ่งมีผลกระทบอย่างมากต่อโรงสี
ไฟที่ยังเหลืออยู่ และกิจการประมงน้ำลึก ทำให้เศรษฐกิจและสังคมปากพ่องซบเซายิ่งกว่าเดิม

จนอำเภopakหมิงถูกจัดเป็นพื้นที่ยากจน และทางราชการต้องหาทางแก้ไขโดยกำหนด "แผนพัฒนาเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจอำเภopakหมิง" ตั้งแต่ พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา

วัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนปากหมิง ตั้งแต่ พ.ศ. 2439 ถึง พ.ศ. 2525 โดยจะศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน พร้อมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยของความเปลี่ยนแปลง ตลอดจนผลกระทบ

ขอบเขตของการวิจัย

มุ่งศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนปากหมิง ตั้งแต่ พ.ศ. 2439 อันเป็นที่เริ่มการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลในแถบนี้ ซึ่งทำให้รัฐบาลกลางเข้าไปส่งเสริมการลงทุนของเอกชนในปากหมิงอย่างจริงจัง หลังจากนั้นมีการจัดตั้งโรงงานต่าง ๆ เช่น โรงสีไฟ โรงน้ำแข็ง โรงงานอาหารสัตว์ และบริษัทอีสเอเซียติก เป็นต้น ทำให้ชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

ผู้วิจัยพยายามอธิบายความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วงเวลาดังกล่าว และความเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาดังจากนั้นสืบมาจนถึงปี พ.ศ. 2525 อันเป็นปีสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 และเริ่มมี "แผนพัฒนาเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจอำเภopakหมิง" ขึ้นมา

วิธีดำเนินการค้นคว้า

ในการค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อนงานวิจัยนี้ ผู้เขียนใช้ข้อมูลที่เป็นหลักฐานชั้นต้น (primary sources) เป็นหลัก ได้แก่ หนังสือให้ตอบทางราชการ รายงานการปฏิบัติราชการ รายงานประชุมเสนาบดีสภา ใบบอก บันทึกความคิดเงิน พระราชบัญญัติและประกาศทางราชการ ซึ่ง

เป็นหลักฐานจากกระทรวงต่าง ๆ คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ กระทรวงเกษตรธิการ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมุรธาธร และอื่น ๆ ในสมัยรัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 6 และสมัยรัชกาลที่ 7 และเอกสารหน่วยงานในปัจจุบันที่เกี่ยวข้อง ส่วนหลักฐานชั้นต้นที่ไม่ใช่ของทางราชการก็ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ส่วนหลักฐานชั้นรอง (secondary sources) มีหนังสือประเภทประวัติบุคคล วิทยานิพนธ์ บทความ และหนังสือพิมพ์

ขั้นนี้โดยอาศัยแหล่งค้นคว้าหลายแห่ง คือ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ทั้งที่กรุงเทพฯ และหอสมุดแห่งชาตินครศรีธรรมราช หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันทักษิณคดีศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หอสมุดวิทยาลัยนครศรีธรรมราช หอสมุดจังหวัดนครศรีธรรมราช คลังจังหวัดปากพนัง สหกรณ์อำเภอปากพนัง ประมงอำเภอปากพนัง เป็นต้น

วิธีการวิจัยและเสนอเรื่อง

ใช้แนวพินิจทางประวัติศาสตร์ (historical approach) ในการวิจัย และเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยแบ่งเนื้อเรื่องเป็นภาคต่าง ๆ ดังนี้ คือ

- บทที่ 1 สภาพทั่วไปและประวัติชุมชนปากพนัง
- บทที่ 2 ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่าง พ.ศ. 2439 ถึง สงครามโลกครั้งที่ 2
- บทที่ 3 ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึง พ.ศ. 2515
- บทที่ 4 ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่าง พ.ศ. 2516 ถึง พ.ศ. 2525

บทสรุป